

Faríd ad-Dín al-Attár

Kniha rad

Faríd ad-Dín al Attár, Kniha rad

© Jan Pletánek

Vydáno v listopadu 2025

Vydal Jan Pletánek, Pernštýnská 42, Pardubice

Grafické práce Jan Musil

Tisk PRINT-SHOP.cz, s. r. o.

1. vydání

Vytvořeno v rámci tvoření malého dobra a setkání s krásou

www.taiji-pardubice.cz

Kniha je překladem

Pend-Namêh ou Le Livre des Conseils de Ferid-eddin Attar

par le baron Silvestre de Sacy

membre de l'Institut, professeur à l'École spéciale

des langues orientales vivantes

éd. Debure Frères, 1819

Porovnání:

Feriuddin Attar, Pendname

M. Ali Özkan

Temmuz 2013, Istanbul

Şeyh Ferideddin Attâr

Pendnâme

www.semazen.net

ISBN 978-80-11-07238-4

Faríd ad-Dín al-Attár
(přibližně 1145 – 1221)

*„Kéž se tvé jméno projeví skrze
umění dobra.“*

*„Bez ohledu na to, jak těžké je být
dervíšem, není nic lepšího.“*

*Nenechme se chytit obrazy světa,
chytejme se oděvu těch, kteří mají srdce.*

Předmluva k českému vydání

Pandnáme, což znamená doslovně „Kniha rad“, se někdy též překládá jako „Kniha poučení“ nebo „Kniha moudrosti“. Byla napsána na přelomu 12. a 13. století perským mystikem a básníkem Farídem ad-Dín al-Attárem.

Kniha je o tom, jak se vydat na cestu a jak na ní vytrvat. Zdá se býti náboženskou doktrínou a súfijským dílem, ale věci v ní zmíněné jsou primárně o lidskosti a laskavosti napříč jakýmkoliv náboženstvím nebo filosofickým směrem. Jsou to rady, jak být lepším člověkem a jak se skrz své srdce přiblížit k podstatě života a pravdy ukrývající se za oběma světy – zjevným i skrytým.

Ač je tento materiál starodávný a je považován za jedno z klasických východních děl, nijak v běhu století neztratil aktuálnost a svůj význam, a to je důvod, proč byl přeložen do mnoha jazyků.

Pandnáme přitahuje velký zájem islámských učenců a mnoho z nich její obsah vyučuje v rámci svých školení a kurzů.

Francouzský překlad, který se stal předlohou a osnovou tohoto materiálu, napsal baron Silvestre de Sacy a byl publikován v roce 1819. Porovnáván a upravován byl za pomoci dvou tureckých verzí textu.

Originál díla je napsán podle varianty přibližně v 800 – 1 000 dvojverších a má formu masnavíjského verše. Jedná se o dvojverší, kdy každý verš tvoří rýmující se dvojice. Schéma rýmů je tedy AA, BB, CC, DD... Do češtiny je přeložen jako próza. Jednak je to nad moje síly a pak ze zkušenosti s pokusy rýmování perských básníků jsem přesvědčen, že to je takto lepší. Lépe se zachová obsah sdělení a o ten jde myslím především.

Tato kniha je druhá v pořadí, která se věnuje Attárovu dílu a překládá ho do češtiny. V knize Ptačí sněm jsem podrobně popsal náboženské konsekvence, termíny, odkazy, významy a Attárův život, takže mi přijde nemístné to zde opakovat. Jistě by to mělo svou logiku, kdyby sem byly umístěny, ale rozšířily

by knihu o více jak 50 stran a oddalovaly by samotný obsah díla. Odkazují proto drahé čtenáře na texty ve zmíněné knize. Nicméně pohled sufismu je velmi vzdálený běžnému a zažitému lidskému vnímání a standardní střeoevropské kulturní tradici, a proto si dovoluji některé termíny blíže vysvětlit pod jednotlivými kapitolami. Čtenář může mít dojem, že některé pojmy mu jsou dobře známé, ale možná neuškodí pohled trochu rozšířit a vykouknout ze své mentální a sociální bubliny.

Baron de Sacy má pod svým překladem řadu poznámek. Nepřekládám je všechny, ale vybírám ty, které mi připadají důležité a text rozšiřující. On v nich též porovnává originální perské texty a dokládá, proč se rozhodl pro ten či onen termín. Pokud by to někoho zajímalo, lze text snadno dohledat v originále ve Francouzské národní knihovně. Každopádně je na něm znát jeho neuvěřitelný přehled napříč filozofiemi, poezií a dalšími vědami a též znalost mnoha jazyků.

Číslování kapitol v této knize neodpovídá francouzskému překladu. Začal jsem číslovat až u jednotlivých rad, a ne jako pan baron od Vzývání pomoci.

Badatelé se přou, kdy byla kniha Attárem napsána. Bylo to na začátku, nebo na konci jeho života? Osobně bych ho pokládal za jedno z prvních děl, ale je to jen má domněnka. Po knize typu Ptačí sněm si nedovedu představit, že by Attár napsal nejdříve ten a pak tento strohý a na podobenství poměrně chudý text, ale nemusí to nic znamenat.

Otázkou je také, jak samotný text vznikl. Byly to snad poznámky z lekcí? Jak si jinak vysvětlit neustálé opakování stejných rad. Někteří dokonce zpochybňují Attárovo autorství a připisují ho studentům, kteří pod text pouze připojili Attárovo jméno.

Strohost textu a jeho hloubka může ale být dána též publikem, kterému je text určen. Není možné sdělovat hluboké pravdy lidem, kteří se sotva vydali na cestu. Ti potřebují jasná pravidla a řád. Košatá mnohvrstevná mluva a nejednoznačnost by je mohly

poplést a vzbudit pochybnosti. Jak hluboké pravdy a tajemství jsou připraveni slyšet? Záleží na zralosti duše a otevřenosti srdce.

Pro ty, co již mají za sebou určitou praxi a již mají vjem srdce a určitou schopnost a moudrost rozlišovat, je to nicméně dobré připomenutí, které neztrácí aktuálnost, ať už se na své cestě nacházejí kdekoliv. To může být i důvodem opakování některých rad. Na něco je prostě třeba nezapomínat. Dalším je, že některé věci se zdají jasné, když je čteme, ale otázkou je, jestli jsme schopni je též aplikovat v dynamických obrazech světa. V dobách klidu a míru není těžké být nad věcí a potíže a neštěstí ostatních nám připadají mnohdy banální a není těžké pro ně najít radu. Když se pak ale stejné věci týkají nás, pocitově nabírají obludných rozměrů a nadhled se mnohdy vytrácí.

Další veličinou je kvalita jednotlivých vlastností. Se vzrůstající citlivostí a hloubkou vhledu, co bylo dříve v pořádku, se může následně jevit jako nedostatečné nebo málo čisté. Současně na starých špinavých montérkách se nějaký ten flek snadno ztratí, na bílém plášti je sebemenší kapka nečistoty vidět a znát. Toto pravidlo má své kouzlo a je dobrým, i když ne mnohdy příjemným, znamením skutečného vnitřního pokroku. Takže to, co znamená ticho pro jednoho, je rámus a hluk pro druhého, co je harmonie pro jednoho, je chaos a nesoulad pro jiného. Čínští učitelé o tom mluví jako o pravidlu přesnosti na decimetry, centimetry a milimetry. Není to tedy zdaleka černobílé. Kde má někdo 100 procent, má jiný 700, a jiný 3. Proto je dobré být opatrný v soudech a mít to na vědomí.

Neporovnávat se s ostatními, ale jen sám se sebou. Všechno dobré, co člověk udělal včera, se dnes nepočítá. S každým novým dnem je třeba začít od začátku. Nic není předplaceno. Je vidět mnoho pádů, pokud má člověk dojem, že již něčeho dosáhl a ztratil pokoru a mysl počátku.

Můj učitel François Hainry mi na toto téma říkával: „Každý den pokládáš svůj mistrovský pás na oltář a večer vidíš, jestli si ho opět zasloužíš.“

Na konec předmluvy bych ještě uvedl větu jednoho z nejznámějších a nejuznávanějších perských mystiků a básníků Rúmiho, kterou pronesl na adresu Attára, jehož měl za svého učitele:

„Cokoli jsem řekl, ve skutečnosti jsem slyšel od Attára.“

Ještě pár slov k překladu perských mystických básníků

Jak píše pan baron: „Mnohdy dokážeme přeložit jen slova, ale neznáme obsah sdělení.“ Překládáme text z 12. století z kultury, která je nám prakticky neznámá. Neovládáme dobová rčení, přísloví a podobenství, která se tehdy používala.

Myslím dobrým příměrem může být, když pan Hilský překládal Shakespeara, což je Anglie přelom 16. a 17. století a setkal se s termínem „zlomil si holeň“, mohl ho přeložit doslovně tímto způsobem, ale prakticky tenkrát to znamenalo, že někdo neuspěl v lásce. No, a to buď víte, nebo ne. Pokud ano, máte možnost to opsat a zachovat obsah sdělení anebo musíte vkládat vysvětlivky.

Jak můžeme ve světle toho překládat text z Persie starý 9 století a rozumět mu? Při vědomí toho, že se dopouštím řady chyb, kterým se prostě nejsem schopen vyhnout, mi přijde potřeba se o to stejně pokusit. Pokud to někomu vadí a vidí řadu nepřesností, ať udělá překlad lepší. Budu za něj moc rád.

Ještě pár příkladů přímo z textu:

„Když vám vousy uschnou, znovu je nenavlhčujte“ není rada do barber shopu, ale znamená to „neotevírejte znovu starou ránu“, tedy „neoživujte v sobě staré křivdy a bolesti“.

„Nečeš si vousy hřebenem někoho jiného, je lepší použít svůj vlastní“ zní opět jako rada do holičství a rada ohledně dodržování

osobní hygieny, která může být platná, ale též to znamená, že pokud si způsobíš potíže, nežádej o pomoc ostatní, ale poraď si s nimi svou vlastní pílí a přičiněním.

„Není dobré zhasnout lampu dechem, dejte si pozor na vdechování kouře z lampy“ může znít jako rada ohledně zdraví škodlivého vdechování spalin a jistě to tak je, ale stejně tak to může znamenat, aby člověk nezhasínal světlo ve svém srdci domněnkou, že dech patří jemu samému. Kouř, který pak zůstane místo světla ohně je to, co ho bude dusit v jeho životě.

Podobných vysvětlení by mohlo být mnoho, ale nechám na čtenáři, aby se sám zamyslel a text pouze nekonsumoval. Mnohdy na první pohled banální věc může mít širší a hlubší smysl a dotýkat se duše a srdce.

Přeji vám mnoho lásky, moudrosti a odvahy na vaší cestě.

Jan Pletánek, t.č.

Obsah

Předmluva k českému vydání	5	27. O čtyřech věcech krátkého trvání	58
Ještě pár slov k překladu perských mystických básníků	8	28. O čtyřech věcech, které dostávají svou dokonalost od čtyř jiných	60
Předmluva barona Silvestre de Sacy	13	29. O čtyřech věcech, které nelze získat zpět, jakmile jsou ztraceny	61
Úvod k českému vydání	16	30. Mlčení a štedrost	62
Ve jménu Boha, Milosrdného a Slitovného	22	31. Chyby, které rodí další neštěstí	63
Chvála nejvyššího pána dvou světů	24	32. O čtyřech věcech, které způsobují zkázu člověka	63
Chvála hlavních imámů	25	33. O čtyřech druhích chyb	64
Prosba k Bohu – Vylití srdce	26	34. O čtyřech věcech, které jsou dary Božími	65
1. O boji proti duši podněcující ke zlu (nafs al-ammár)	27	35. O čtyřech věcech, které přispívají k prodloužení života	65
2. Výhody mlčení	30	36. O pěti věcech, které zkracují život	66
3. Znamení věřícího	31	37. O pěti chybách, které člověka zahalují hanbou	66
4. Základ a podstata víry	33	38. O pěti věcech, které přinášejí vzrůst cti	67
5. O chování králů	34	39. Různé rady	69
6. Znamení, která předznamenávají velikost	34	40. Dej pozor na dva druhy lidí	71
7. O čtyřech nebezpečích	35	41. Věci, které přináší člověku hanbu	72
8. O vlastnostech, které předpovídají štěstí	36	42. O šesti věcech, které jsou velmi užitečné	73
9. Důvody spásy	37	43. Pět věcí, které nelze najít	74
10. Probuzení z nedbalosti	39	44. Štěstí a mír	75
11. O pokoře a společnosti dervíšů	40	45. Prostředky k jisté spase	75
12. Znamení charakterizující nešťastného člověka	42	46. Pravdomluvnost, důvěryhodnost a štedrost	76
13. O odpoutání se od světských věcí	43	47. Opuštění hněvu a zármutku	77
14. Prostředky boje proti žádostivosti	44	48. O nestálosti štěstí	78
15. O ctnosti chudoby a trpělivosti	44	49. O poznání Boha	80
16. Zřeknutí se marnivosti a okázalosti	47	50. Zbožnost	95
17. Znamení bláznů	48	51. Čest služby	96
18. Svět a já	49	52. O úctě, kterou je třeba projevovat hostům	97
19. Vlastnosti moudrých	50	53. Znamky hlouposti	98
20. Cesta ke spase	51	54. O vlastnostech zlé povahy	99
21. Připomínání Boha	51	55. O vlastnostech zavržence	100
22. O čtyřech vlastnostech, které jsou užitečné	54	56. Znamení, podle kterých se pozná lakomec	101
23. O některých zlých vlastnostech	55	57. Prosba o pomoc	102
24. Znamení neštěstí	56	58. Zatvrzelost	103
25. O čtyřech věcech hodných pozornosti	56		
26. O čtyřech věcech, které plodí čtyři další	57		

59. Spokojenost se svým údělem	103
60. O štedrosti	108
61. Portrét pokrytce	109
62. Charakteristika zbožného člověka	110
63. Charakteristiky vyvolených	110
64. O almužně	111
65. Rady k různým tématům	113
66. O trpělivosti	117
67. Odkládání světa	119
68. O výhodách získaných společenstvím s dobrými lidmi a útěk ze společnosti bezbožných . .	121
69. Chování, které se nehodí k přátelství	122
70. Různé rady	123
71. Chování k příbuzným	124
72. O vlastnostech pravé velikosti duše	125
73. O náboženské chudobě a společnosti dervíů	125
74. Opuštění nedbalosti	126
75. Závěr díla	129
Knihy zmíněné a citované v textu poznámek	132

V této básni, respektive v tomto krátkém morálním pojednání ve verších, autor začíná oslavou velikosti Boha, zázraků, které v dávných dobách vykonal pro své služebníky, a všemohoucnosti, která řídí všechny události a rozděluje dobro i zlo tvorům podle své vůle. Poté, podle zvyku, od kterého se žádný básník neodchyluje, zpívá chválu Muhammadovi a poté chválu hlavních imámů nebo učitelů jeho náboženství. Po těchto úvodních úvahách postupně a bez pořadí pojednává o vlastnostech pravé zbožnosti, pevné oddanosti, náboženské dokonalosti, zřeknutí se světských statků, ctnostech a neřestech, jejich účincích a znameních, podle kterých je poznává. Zdá se, že se v celém textu obrací na milovaného žáka, dychtivého po poučení. Nazývá ho svým přítelem, bratrem a nejčastěji synem. Téměř každá z rad, které mu dává, je předložena několikrát v různých formách. Toto opakování, které nutně činí překlad monotónním a mdlým, je v originále méně šokující díky stručnosti stylu, uspořádání veršů, rýmu, paralelismu myšlenek a výrazů a slovní hříčce, zkrátka tomu, co mají Orientálci velmi v oblibě. Ctnost není vždy jediným předmětem rad našeho básníka-filozofa, někdy dává svým žákům zásady politiky, čistoty, hygieny, slušnosti a zdvořilosti.

Abych shrnul do několika slov, co lze o této malé didaktické básni říci, dodám, že i když se v ní poměrně často objevuje pověra a ponaučení z téměř afektované spirituality, v místech, kde se mluví o morálce a pravé filozofii, rozpoznáváme téměř vždy náklonnost a přátelství k ctnosti a lidskosti a stylistické nedostatky nebrání tomu, aby si ji člověk s potěšením přečetl.

Kromě rukopisů obsažených v Královské knihovně, které jsem používal a které jsem zveřejnil v 1. svazku Poznámek a výňatků z rukopisů, jsem měl několik dalších, z nichž tři patří mně a jednu mi zapůjčil překladatel Medžnůna. Jeden z těch v Královské knihovně obsahuje překlad a komentář v turečtině. Často ho cituji ve svých poznámkách, nese číslo 329. Na okraji téhož rukopisu je latinská verze, obvykle značně nepřesná.

Antoine Isaac, baron Silvestre de Sacy

(21. září 1758 Paříž – 21. února 1838 Paříž)

Byl francouzský filolog, překladatel a polyglot,
který je považován za zakladatele moderní arabistiky.
Měl zásadní vliv na rozvoj orientalistiky.

Pořadí kapitol Pandnámé se v rukopisech velmi liší. Dokonce ani rozdělení kapitol není jednotné a některé kopie nabízejí dvě nebo tři kapitoly, které v ostatních chybí. Ještě menší jednotnost je v názvech kapitol a někdy mají jen malou souvislost s tématem kapitoly, která po nich následuje. Jsem velmi nakloněn domnívat se, že ani tyto názvy, ani rozdělení na kapitoly nepocházejí od Attára. V žádném z těchto případů jsem se nezaměřoval výhradně na jeden rukopis před všemi ostatními a totéž jsem udělal při výběru variant. Konzultoval jsem spíše význam a soubor myšlenek než počet nebo hodnotu rukopisů. Troufám si tvrdit, že tato metoda je téměř jediná, která by se měla při publikování perských básní dodržovat. Apeluji na úsudek všech, kteří jsou schopni porovnat několik rukopisů Sádího Růžové zahrady a Ovocného sadu, Firdevsího Šáhnámé (Kniha králů) nebo Háfizovy Divány.

Nepovažoval jsem za vhodné uvádět biografické poznámky různých autorů, od kterých jsem citoval fragmenty. Čtenář se může podívat na d'Herbelotův Bibliothèque orientale a různá další díla, zejména však na dílo, které vydal pan J. de Hammer ve Vídni v roce 1818 pod názvem: Geschichte der schoenen Redekünste Persiens, mit einer Blüthenlese aus zweyhundert Persischen Dichtern.

Tento svazek byl téměř vytištěn, když jsem se dozvěděl o sbírce děl Farída ad-Dín al-Attára, kterou vlastní Královská knihovna (Bibliothèque du Roi).

V jedné ze svých poznámek k Attárovu životu uvedu názvy všech děl obsažených v tomto svazku. Pochybuji, že by se kdokoli jiný než súfí dokázal přimět číst tuto obrovskou sbírku mystických spisů, kde se neustále reprodukuje tatáž myšlenka, a to v příliš rozmanitých formách, než aby udržela nebo probudila pozornost. Kéž by ukázka náboženské a morální filozofie súfíů, kterou publikuji, neznepokojovala milovníky orientálních múz a přispěla k šíření vkusu pro literaturu, která je stále příliš málo známá!

30. června 1819

Úvod k českému vydání

Ve francouzské knize následuje poměrně obsáhlý úvod, který reaguje na politickou a celkovou situaci ve Francii té doby. Je naplněn otiskem smutných událostí, válek, úzkosti a nepokojů, kterých tenkrát Francie byla svědkem, a jak píše pan baron de Sacy „divadelním jevištěm“. Současně mluví o svých pohnutkách a studiu. Konec je pak obsáhlá mnohastránková oslava Ludvíka XVIII., přirovnávaného ke králi Šalamounovi, „panovníka a zakladatele trvalých památek moudrosti a veřejného štěstí, vznešeného a slavného, krále, skrze kterého je Francie šťastná, zvoleného samotným pánem vesmíru, ctí rodu Bourbonů, kéž jeho trůn vznese se nad nebesa! Od dob, kdy se vesmír vynořil z nicoty, svět neviděl takový zázrak moudrosti a ctnosti“.

Nemyslím, že by celý přeložen byl přínosem pro náš text, ale vybírám z něj některé fragmenty, které dávají smysl i současnému čtenáři a lépe představí Attárovo dílo.

„Věnoval jsem se zejména studiu arabštiny a perštiny, učinil jsem si z běžného zaměstnání čtení knih psaných v těchto dvou jazycích a věnoval jsem jim své dny i noci. Navzdory velkému počtu sbírek a jednotlivých pojednání, které jsem přečetl, a rozmanitosti spisů všeho druhu, na které jsem narazil, mohu vás ujistit, že jsem neviděl ani nenarazil na žádnou, která by obsahovala tolik užitečných poučení a moudrých rad jako Kniha rad od šajcha Farída Attára.

Nebojím se prohlásit, že je to pokladnice bohatství všeho druhu a nevyčerpatelný pramen vynikajícího ovoce a léčiv velké hodnoty, nebo spíše bych si troufal říct, že je to velkolepý náhrdelník, vyrobený z nejcennějších perel a diamantů z pokladu duchovního poznání a sbírka plná těch nejvzácnějších, nanejvýš praktických vhledů a rad, které lze nabídnout.

Proto, kdokoli si přeje užívat veškerého bezpečí a pokoje, ve které může smrtelník v tomto světě doufat, a chránit se před útoky smutku a lítosti, a zejména ten, kdo si přeje zajistit si po skončení tohoto života lehkost páry, kdy se rozptýlí a zmizí iluze zdejšího snu, královskou přízeň shovívavého panovníka vesmíru, který svou laskavostí maže chyby svých služebníků, musí zavřít uši před nesmiřitelným nepřítelem lidské rasy a otevřít je moudrým radám tohoto významného mistra.

Je nanejvýš blahodárné užít rady tohoto učitele plné upřímnosti s horlivostí a nedovolit si v žádném okamžiku svého života na ně zapomenout.

Tyto motivy mě před mnoha lety inspirovaly k touze po vytištění Knihy rad, aby ji všichni, kdo milují a hledají pravdu, mohli snadno získat, a aby nikdo nebyl připraven o výhody, které by čtení tak cenného morálního pojednání mělo přinést.

Doposud jsem však nebyl schopen tento projekt uskutečnit: smutné události, které Francii sužují po tolik let, byly překážkou jeho realizace. Válka a všechny útrapy, které ji doprovázejí...

„Vzpomněl jsem si tehdy, že smrt nás může každou chvíli překvapit a že slunce našich dnů může každou chvíli zapadnout, jak píše Sádí: „Náš život jako sníh vystavený letnímu slunci, zbývá nám sotva pár okamžiků a stále se klameme marnivými iluzemi.“ Naplněn touto myšlenkou jsem věřil, že bych neměl marnit ani chvíli a zcela se věnovat plnění závazku, který jsem si dal, a povinnosti, kterou jsem si uložil, protože pro čestného muže je slib dluhem.“

„Musím čtenáře varovat, že text Knihy rad prošel poměrně velkým počtem úprav a interpolací v důsledku běžného působení času, který nic nerespektuje a hraje si se všemi lidskými záležitostmi.

V některých rukopisech se nacházejí verše, které jiné rukopisy vynechávají. Různé kopie také vykazují četné nesrovnalosti, pokud jde o počet kapitol, a různí se v tom, kde jednotlivé verše začínají a kde končí. Měl jsem k dispozici sedm ručně psaných výtisků této knihy, které jsem s největší pečlivostí porovnával, aniž bych se zaměřil výhradně na kterýkoli z nich.

V jednotlivých místech textu jsem vybral takový, který se mi zdál vhodnější, ať už z hlediska významu nebo vyjádření.

Přiznávám však, že je často velmi obtížné si být jistý původním textem autora a s jistotou jej odlišit od interpolací opisovačů. V tomto případě, stejně jako v mnoha jiných, je třeba uznat, že určité poznání patří pouze Bohu, a musíme se vrátit k větě z Koránu: „On jediný vynese soud o všem, co bylo v tomto životě předmětem sporů mezi smrtelníky.“

Pokud jsem se dopustil nějaké chyby, doufám, že ti, kteří tuto knihu čtou nebo slyší číst, budou dostatečně shovívaví a omluví mi ji. Jak se též píše v Koránu: „Bůh žádá každého člověka, aby dělal, co může.“

„Kéž vám zvraty štěstí nikdy nedají důvod ke smutku! Kéž prach starostí nikdy nezakalí jas zrcadla vašeho srdce, neboť smutek, který tíží srdce, čerí klid a mír. Kéž božská pomoc šíří radost ve vaší duši a naplňuje srdce. Kéž je zdraví vašeho těla nenarušené, stejně jako upřímnost vaší zbožnosti.“

Jediné přání, které by měl člověk mít, je, aby vám původce všeho bytí dával stále více síly konat dobro. Kéž na vás Stvořitel vylije své milosrdenství! Cokoli dalšího bych mohl říct, by byla jen marná a zbytečná slova.

Zde skončím. Rozšiřovat tuto předmluvu by znamenalo zapomenout na radu moudrých, kteří říkají: „Dejte si pozor na množství zbytečných slov, jen by odhalila vaše skryté nedostatky a probudila dřímající nenávist vašich nepřátel.“

Z další části knihy, kde se pojednává o Attárově životě, což kopíruje již v češtině vydaný text, vybírám:

„Co vedlo k obrácení šajcha Attára?“

Jeho otec, který vykonával povolání obchodníka s potravinami a lékárníka a který se díky svému povolání těšil velké úctě, zemřel, a Faríd ho v téže povolání nahradil. Měl velmi krásný obchod, který přitahoval pozornost veřejnosti a stejně tak lahodil očím i čichu. Jednoho dne, když šajch seděl před svým obchodem s patrným výrazem důležitého muže a před ním stálo několik velmi hbitých pomocníků a čekalo na jeho rozkazy, přišel ke dveřím obchodu blázen Boží, nebo lépe řečeno, nábožensky nadaný muž velmi pokročilý v duchovním životě, a vrhal do obchodu zvědavé pohledy. Jeho oči se naplnily slzami a z hrudi vycházely vzdechy.

Šajch se obrátil k dervíšovi a řekl mu: „Proč se tak divoce díváte? Udělal byste mnohem lépe, kdybyste šel svou cestou.“

„Pane,“ odpověděl dervíš, „co se mě týče, můj balíček je velmi lehký, protože nemám nic jiného než tyto šaty, ale vy, s těmito taškami plnými drahocenných drog, jak si poradíte s odchodem? Z tohoto zmatku se dostanu rychle. Co se vás týče, udělal byste dobře, kdybyste si své balíčky a zavazadla připravil předem, bylo by moudré trochu se zamyslet nad svou situací.“

Pak ulehл před Attára na zem a se jménem Alláha na rtech zemřel.“

Zde jsou dvě čtyřverší, která složil Attár v posledních dnech svého života:

„Všechno, co existuje v náš prospěch,
se nám promění v příčinu soužení a zkoušky.
Když se naše bytí začne rozpadat,
všechno, co do té doby drželo části našeho bytí pohromadě,
se stane příčinou našeho zániku.“

„Byl jsem ptákem, jenž vzlétl z říše tajemství
v naději, že v tomto ubohém světě získám nějaký úlovek.
Nenašed nikoho, kdo by byl připraven být zasvěcen
do Božích tajemství,
odešel jsem tam, odkud jsem přišel.“

„Pandnáme je dílo, které napsal Attár v mládí, a tak se nepodobá jeho ostatním textům. To však nebrání tomu, aby byl Attár jeho skutečným autorem. Někteří lidé se však domnívají, že toto dílo napsali žáci Kutbuddína Hajdara, kteří pod text umístili Farídovo jméno. To je však omyl.“

Následuje text samotné knihy.

Kniha rad

Prosba k Bohu – Vylití srdce

Ó, Bože, odpusť nám naše viny,
jsme hříšníci a ty jsi vskutku shovívavý.
Ty konáš jen dobro, my jsme se dopustili nepravostí,
provinili jsme se nespočtem hříchů.

Po dlouhou řadu let jsme setrvali ve zločinné vzpouře
a teď jsme stanuli mezi těmi, kteří toho litují.
Dnem i nocí jsme se oddávali hříchu. Nedbali jsme verše:
„A budou chyceni za vlasy na čele a za nohy.“

Propadali jsme vzpouře
a stali jsme se přáteli sebe sama a ďábla.
Každý okamžik naší existence byl poznamenán novými
proviněními,
neposlouchali jsme Tvé zákony s klidnou myslí a spokojeným
srdcem.

Služebník, který uprchl z Tvé přítomnosti
a pošlapal svou čest a důstojnost,
přišel k Tvým dveřím
a očekává odpuštění od Tvé milosti.

Jeho neposlušnost mu zahalila tvář černou zmateností.
Doufá, že od Tvé dobroty získá odpuštění svých přečinů,
však jsi to Ty sám,
kdo jsi svým služebníkům přikázal: „Nezoufej.“

Oceán Tvé dobroty a Tvých milostí nezná mezí,
jedině ďábel má právo upadnout v beznaděj.
Ó, štědrý! Mé vlastní já a ďábel mi na cestě nastražili pasti,
ale Tvá dobrota sama se za mě přimlouvá.

Než mě srovnáš s prachem hrobu
a vezmeš duši z těla,
doufám, že budu očištěn od svých hříchů
a že budu stažen z tohoto světa k Tobě světlem víry.

Kapitola 1.

O boji proti duši podněcující ke zlu (nafs al-ammár)

Moudrý člověk je ten, kdo vděčně rozpoznává Boží dary a zároveň
ví, jak mít moc nad svou duší. Vděčná duše je moudrá a její soud
přechází na ni samou.

Kdokoli zkrátí a překoná svůj hněv, bude mezi těmi, kteří v tomto
světě budou spaseni a bude se těšit skutečné svobodě.

Ten, kdo se žene slepě za svým vlastním já, za svými touhami,
stává se nejhloupějším z lidí, pokud si myslí, že se nad ním
Všemohoucí Bůh stejně smiluje v poslední den.

Synu můj, bez ohledu na to, jak těžké je být dervíšem, není
nic lepšího.

Kdo potlačí své zlé vzpurné já, stává se moudrým a dělá si
dobré jméno.

Kroť svou duši odříkáním, pokud nechceš být uvržen do propasti
neštěstí. Abys dosáhl pevného a trvalého štěstí v Bohu, musíš
odvrátit svůj pohled od všech stvořených věcí a vidět jen Boha.
Všichni lidé spí, jsou ponořeni do hlubokého spánku. Pouze ti,
kteří opustili tento svět, jsou skutečně vzhůru.

Přijmi omluvu toho, kdo ti ublížil. Nechovej k němu zášť, pak
nalezneš odpuštění.

Bůh odvrací tvář od těch, kdo ubližují. Takové chování je nehodné
věřícího člověka. Kdokoli zraňuje něčí srdce svou nespravedlností
a krutostí, ve skutečnosti zraňuje jen sebe a odměnou mu bude
jeho vlastní nárek a sténání. Synu můj, ubližovat znamená
odvracet se od svého Pána. Nečiň se nehodným podílet se na
milosrdenství Nejvyššího. Nikdy netrap ničí srdce, jinak budeš
naplněn zármutkem a utrpíš ránu na své duši.

Chovat se s laskavostí přináší úctu a respekt.

Pokud nejsi schopen konat dobro, alespoň se varuj nedobrého,
aby tvé tělo neutrpělo bezmeznou škodu a ztrátu.

Kroť svůj jazyk a nikdy nedovol, aby odhaloval chyby druhých,
abys v Den soudu nenašel své ruce a nohy spoutané. Ten, kdo

nesváže svůj jazyk a nezabrání mu v pomluvách, nebude v bezpečí před trestem.

Poznámky:

Nafs al-ammár neboli duše podněcující ke zlu je (vedle duše kárající a spokojené) jedna ze tří druhů duší. Označuje nejnižší úroveň – tu, která nabádá ke zlu, touhám a hříchu. Je to nezvládnuté ego, které člověka odvádí od Boha a dobra. Podrobné rozdělení nafs najdete v knize *Ptačí sněm*, strana 247.

Pojem odříkání v súfijském pojetí existence:

Askeze není tupé umrtvování nebo trýznění. Nejedná se o samoučelné odmítání. Je to prostředek k očištění a osvobození srdce od všeho, co odvádí od Boha. Srdce je pak čisté jako zrcadlo a může se v něm odrážet Boží tvář. Cítí s Ním spojení, zažívá Jeho přítomnost a začne Ho postupně vidět a rozpoznávat.

Člověk se zřídá světa, těla a já, než přijde skrze očistu svého vnímání, srdce a vědomí na to, že Bůh je vším. Takže jediné, co se skutečně mění, je jen úhel nebo chcete-li hloubka pohledu. Bůh je svět a svět je Bůh a ten, kdo se na něj dívá, nevidí svět, ale to Bůh se odráží v jeho očích a ty oči a pohled jsou také On.

Konkrétní praktiky odříkání jsou odříkání se jídla (půst = pouštět se světa a sebe), život v prostotě, nepřipoutanost k majetku (ne fyzická chudoba) a egu, noční bdění v modlitbě, připomínání a vzývání Boha, opakování Božího jména. Praktiky různých škol a řádů se liší. Každopádně mnoho mistrů bylo ženatých a mělo děti.

Hřích znamená a jeho původní význam je „minout cíl“. Tento význam vychází z hebrejského základu חטא (chata') – znamená doslova „minout cíl“, a též řeckého ἁμαρτία (hamartía) – kde znamená „chybit“, „nezasáhnout cíl“, „zmýlit se“. V súfijské tradici je definován jako „vzdálení se od Boha“, nebo dokonce „zapomenutí na Boha“ a s tím související lhostejnost, nebdělost, připoutanost k egu. Každý člověk má v sobě božskou jiskru a jeho cílem by mělo být směřovat k návratu k Bohu.

Rúmí:

„Skutečným hříchem je zapomenutí na svůj původ.“

„Hřích je spánek duše, která je tak oddělená od Světla.“

„Pokud padneš, neříkej: ‚Zhřešil jsem,‘ ale ‚ztratil jsem směr.‘ A hledej Světlo znovu.“

Al-Halládž:

„Neexistuje žádný hřích kromě zakrytí Boží přítomnosti vlastní bytostí.“

„Lidé říkají: ‚Toto je dobré, tamto zlé.‘ Ale není horšího zla než to, co tě činí slepým pro Boží tvář.“

Attár:

„Hřích je pro toho, kdo zůstal u něj. Pro toho, kdo ho prošel, byl klíčem k bráně.“

„I z hříchu můžeš udělat most, pokud se od něj odrazíš k Bohu.“

Ibn Arabí:

„Zlo neexistuje samo o sobě. Je to jen nižší forma poznání.“

„Když poznáš Pravdu, i hřích se ti může stát prostředkem k poznání, neboť tě učí, co Pravda není.“

Abú Saíd:

„Říkáš: ‚Zhřešil jsem.‘ Ale víc než hřích je to, že se v něm utápíš a přestal jsi milovat.“

Bájazíd Bistámí:

„Kdo vidí své hříchy, ještě neviděl Boha. Kdo vidí jen Boha, na hřích zapomene.“

Kapitola 2. Výhody mlčení

Bratře můj, hledáš-li skutečně Pána, otevírej svá ústa jen k vyslovení jeho příkázání. Znáváš-li živého Boha, který žije věčně a slyšíš-li jeho rady, zapečet svá ústa mlčením. Věnuj pozornost, synu můj, mé radě, a chceš-li nalézt pokoj a spásu, buď tichý, mlč. Kdo se oddává množství slov, jeho srdce se zatemní a onemocní. Nevědomí blázni zanedbávají své povinnosti a dychtivě mluví. Zdržet se lži a pomluv je také mlčení.

Bratře můj! Nemluv nic jiného než chválu Boha a nepoužívej jeho svaté slovo v marných a urážlivých řečech. Jakmile se člověk nechá ovládnout touhou mluvit, vše, co má, je vydáno na pospas. Množství slov zabíjí duši, i kdyby měla cenu rovnou perlám Adenu.

Člověk, který věnuje své úsilí získání talentu řeči, zraňuje svou duši a znetvořuje krásu. Držte svůj jazyk pevně zavřený ve vězení svých úst a nevkládejte svou naději do stvoření. Síla se rodí v duši toho, kdo vidí své vlastní nedostatky a chyby.

Poznámky barona de Sacy:

Řecký básník řekl: „Buď řekni něco, co je lepší než mlčet, nebo se zdrž mluvení.“

Bajka od Sádiho: „Mladý muž, který s vynikajícím přirozeným nadáním kombinoval velký talent s vzácnými znalostmi, nikdy neotevřel ústa, když byl ve společnosti učených mužů. „Synu můj,“ řekl mu jednoho dne otec, „proč také neřekneš něco o tom, co víš?“

„Obávám se,“ odpověděl, „že se mě budou ptát na to, co nevím, a že se budu muset stydět za svou nevědomost.““

„První ctností je ovládat jazyk: hned po Bohu je ten, kdo umí mlčet.“ – Dionysius Cathusianus.

Arabské rčení: „Tento čas je časem ticha, ústupu a absolutní důvěry v živého Boha, který nepodléhá smrti.“

„Uprchněte, neboť závistiví lidé proti vám mluvili zlé věci, nebo spíše mluvili pravdu.“

Aden je přímořské město v Jemenu, kde kdysi probíhal značný obchod, včetně prodeje perel.

Rabín Emmanuel říká: „Všem, jejichž slova jsou příjemná, chybí mozek.“

Ve sbírce Hebrejská antologie, kniha 8. str. 328, čteme: „Nemysli si, že jsi výřečný muž proto, že ti tleská hlupák, nebo proto, že se obdivuješ sám.“

Kapitola 3. Znamení věřícího

Můj drahý, kdo má upřímnou víru, musí si chránit čtyři části sebe sama před čtyřmi druhy vad.

Ať tvé srdce není poskvrněno závistí (žárlivostí), pouze vyhybáním se této neřesti se budeš moci ctít jménem věrný.

Nedovol, aby lži a pomluvy znesvěcovaly tvůj jazyk, aby tvá víra zůstala dokonalá a bez poskvrny.

Pokud jsou tvé činy prosté veškerého pokrytectví, pochodeň tvé víry bude jasně zářit.

A konečně, pokud nic nečistého a nedovoleného neposkvrňuje tvůj žaludek, zasloužíš si titul věrný.

Ten, kdo spojuje všechny tyto vlastnosti, je skutečně ušlechtilý a hodný slávy, bez nich je víra jen slabá a nedokonalá. Když je tělo poskvrněno užíváním věcí zakázaných zákonem, duše se nemůže povznést do nebe.